

Obsah

Úvod editorů/ 9

HEINRICH KHUNRATH

Divadlo věčné Moudrosti / 11

Zdravím nestranného čtenáře / 13

Chvála Theophila Aretia na veliké a obdivuhodné *Divadlo* přeslavného Heinricha Khunratha z Lipska, doktora obojí medicíny a tvůrce učení o pravé moudrosti / 14

Epigram k vydání *Divadla* přeslavného muže a pána Heinricha Khunratha z Lipska, doktora obojího lékařství, a k počtě tohoto znamenitého filosofa, předního muže naší doby atd. / 15

O *Divadle* nejvznešenějšího a nejučenějšího muže, pana Heinricha Khunratha, proslulého doktora obojího lékařství / 16

Provolání Theodora Aquilina, P. L., milovníka teosofie, ke školometskému filosofu / 16

Teosofická modlitba moudrého křesťana k prameni Moudrosti, nejlepšímu a největšímu Kristu / 17

Úvod a obecný rozvrh následujícího Prologu ke křesťansko-kabalistickému, božsko-magickému a fyzicko-chemickému *Divadlu jediné pravé věčné Moudrosti* / 17

Obsah prvního stupně / 18

Obsah druhého stupně / 18

Obsah třetího stupně / 19

Obsah čtvrtého stupně / 19

Obsah pátého stupně / 19

Obsah šestého stupně / 19

Obsah sedmého stupně / 19

Prolog [*Poznámka editorů*] / 20

Výklady a poznámky / 20

Výklad prvního úvodního stupně / 20

I. rytina – Kabalistický Kristus / za s. 34

Výklad druhého úvodního stupně / 44

II. rytina – Androgynní Adam / za s. 46

Výklad třetího úvodního stupně / 56

III. rytina – Alchymický hermafrodit / za s. 58

IV. rytina – Oratoř a laboratoř / za s. 70

Výklad čtvrtého úvodního stupně / 73

V. rytina – Citadela alchymie / za s. 82

Výklad pátého úvodního stupně / 84

VI. rytina – Krystal a pečeť / za s. 94

VII. rytina – Hermova Smaragdová deska / za s. 106

Výklad šestého úvodního stupně / 117

VIII. rytina – Gymnasium přírody / za s. 118

IX. rytina – Brána Divadla Moudrosti / za s. 130

Výklad sedmého úvodního stupně / 136

[Isagóge k prvnímu vyobrazení tohoto *Divadla*] / 141

Isagóge, čili stručné uvedení k druhému vyobrazení tohoto *Divadla* / 142

Isagóge, čili stručné uvedení ke třetímu vyobrazení tohoto *Divadla* / 143

I. Kámen filosofů existuje, neboť jej... / 143

II. Co je filosofický kámen? / 144

III. Proč se nazývá kamenem a proč filosofickým? / 145

IV. Co je *Ruach Elohim*, jenž spočíval nad vodami? (Gn 1) / 145

V. Co je nebe? / 146

VI. Jak byl *Ruach Elohim* prostřednictvím nebe v panenské děloze velkého světa (totiž ze stvořeného chaosu), tedy prázdné a pusté země a vody, počat a učiněn pravým a vnímatelným tělem? / 146

- VII. Jak a kde se narodil syn makrokosmu... / 147
- VIII. Proč se projevuje jako obnovující se ze sebe sama a jakým způsobem je oslaven porodní rukou fyzicko-chemického umění po svém nanebevzetí? / 148
- IX. Jaký je z něj užitek a takřka nekonečný a zázračně blahodárný prospěch pro makrokosmos i mikrokosmos v katolické trojjednotě? / 149
- Shrnutí / 150
- Může být kámen filosofů rozmnožen (jak se o něm traduje)? / 150
- Čtyři závěry / 150
- Isagóge, čili stručné uvedení ke čtvrtému vyobrazení tohoto *Divadla* / 151
- Epilog neboli závěr celého díla / 153
- Původně utvářejí svět tři [věci]... / 157
- Souhrn... *Divadla věčné Moudrosti*... / 159

Ivo PURŠ

Heinrich Khunrath v zrcadle svého *Divadla* / 161

1. Alchymie na přelomu 16. a 17. století / 161
2. Život Heinricha Khunratha (1560–1605) / 162
  - 2.1 Cesta k alchymii a *peregrinatio alchemica* / 162
  - 2.2 Doktorské teze a studium v Basileji / 167
  - 2.3 Pobyt v Čechách, léčba Viléma z Rožmberka a rudolfínský vědecký okruh / 171
3. Khunrathova hlavní alchymická díla / 177
  - 3.1 *Confessio de chao physico-chemicorum catholico* / 178
  - 3.2 *Von hylealischen, das ist pri-materialischen catholischen oder allgemeinem natürlichen Chaos* / 179
  - 3.3 *Magnesia catholica philosophorum* / 195
  - 3.4 *Symbolum physico-chymicum* / 198
  - 3.5 *Warhafftiger Bericht vom philosophischen Athanor* / 198
  - 3.6 *De igne magorum philosophorumque secreto externo et visibili* / 200
  - 3.7 *Quaestiones tres per-utiles, Tractatus physico-medicus, etc.* / 202
4. *Amphitheatrum sapientiae aeternae – Divadlo věčné Moudrosti* / 203
  - 4.1 Popis vydání 1595 a 1609 / 203
  - 4.2 Prolog *Divadla* / 206
  - 4.2.1 První stupeň Prologu / 207

- 4.2.1.1 Předpoklady poznání božské Moudrosti / 207
- 4.2.2 Druhý stupeň Prologu / 208
- 4.2.3 Třetí stupeň Prologu / 209
- 4.2.4 Čtvrtý stupeň Prologu / 210
- 4.2.5 Pátý stupeň Prologu / 211
  - 4.2.5.1 Osvícení mysli a iniciace / 212
  - 4.2.5.2 Modlitba jako magická invokace / 214
  - 4.2.5.3 Kosmogonická východiska Velkého Díla / 216
- 4.2.6 Šestý stupeň Prologu / 218
- 4.2.7 Sedmý stupeň Prologu / 220
- 4.3 Ikonografie rytin *Divadla* – první vydání 1595 / 221
  - 4.3.1 *Divadlo* a tradice středověkých naučných schémat / 222
    - 4.3.1.1 Schémata mikrokosmu a makrokosmu / 223
    - 4.3.1.2 Schémata typu „rotae“ / 226
    - 4.3.1.3 Schémata v pozdním středověku a jejich vliv na alchymickou ikonografii / 227
    - 4.3.1.4 Schémata „umění paměti“ a Raimunda Lulla ve vztahu k alchymii / 231
  - 4.3.2 Text a obraz v kruhových rytinách *Divadla* / 235
  - 4.3.3 Kabalistický Kristus / 237
    - 4.3.3.1 *Iudicium* Johanna Arndta o Khunrathovu *Divadlu* / 243
  - 4.3.4 Androgynní Adam / 244
  - 4.3.5 Alchymický hermafrodit / 251
  - 4.3.6 Oratoř a laboratoř / 258
    - 4.3.6.1 Symbolika centrální perspektivy / 263
  - 4.3.7 Shrnutí – první až čtvrtá rytina / 267
    - 4.3.7.1 Kosmogonický výklad / 268
    - 4.3.7.2 Antropologický a noetický výklad / 269
    - 4.3.7.3 Laboratorně praktický výklad / 270
- 4.4 Ikonografie rytin *Divadla* – druhé vydání 1609 / 271
  - 4.4.1 Citadela alchymie / 272
    - 4.4.1.1. Symbolika vnitřní pevnosti / 273
      - 4.4.1.1.1. Citadela jako „Pánovo jméno“ a „firmament“ / 276
      - 4.4.1.1.2 Kasematy citadely a dvacet pseudoalchymických metod / 276
      - 4.4.1.1.3 Vladimír Karpenko: Komentář ke dvaceti pseudo-alchymickým postupům / 279
      - 4.4.1.1.4 Krajina obklopující citadelu a její symbolika / 282
    - 4.4.2 Krystal a pečeť / 283
    - 4.4.3 Hermova Smaragdová deska / 288
    - 4.4.4 Gymnasium přírody / 290
    - 4.4.5 Brána *Divadla Moudrosti* / 292
    - 4.4.6 Shrnutí – pátá až devátá rytina / 294
    - 4.4.7 Titulní list, Khunrathův portrét a sova s pochodněmi / 294
5. Rytiny *Divadla* v kontextu alchymické ikonografie / 299
  - 5.1 Přehled vývoje alchymické ikonografie do začátku 17. století / 300
  - 5.2 Převzaté prvky alchymické ikonografie / 305
  - 5.3 Khunrathovy alchymické autority / 306

6. Vliv Khunrathových naučných vyobrazení na další vývoj alchymické ikonografie / 307
7. Závěr / 317

MARTIN ŽEMLA

Heinrich Khunrath: teosof mezi renesancí a reformací / 319

Úvod / 319

- I. Heinrich Khunrath v kontextu renesančního myšlení / 323
  1. Khunrath jako paracelsián / 323
  2. Metafyzika světla / 325
    - 2.1 Marsilio Ficino / 325
    - 2.2 Heinrich Khunrath / 327
  3. Dvojitý světlo / 328
    - 3.1 Paracelsus / 328
    - 3.2 Valentin Weigel / 330
    - 3.3 Heinrich Khunrath / 330
  4. Magie / 331
    - 4.1 Marsilio Ficino a Pico della Mirandola / 332
    - 4.2 Paracelsus / 332
    - 4.3 Heinrich Khunrath / 333
  5. Kabala / 334
    - 5.1 Paracelsus / 336
    - 5.2 Valentin Weigel / 338
    - 5.3 Heinrich Khunrath / 339
  6. Alchymie / 340
    - 6.1 Marsilio Ficino / 341
    - 6.2 Paracelsus / 341
    - 6.3 Valentin Weigel / 342
    - 6.4 Heinrich Khunrath / 343
- II. Heinrich Khunrath v kontextu luterské reformace / 347
  1. Luterská reformace a „německá mystika“ / 347
  2. Paracelsus / 350
  3. Valentin Weigel / 351
  4. Weigel, Arndt, Khunrath / 353

5. Heinrich Khunrath / 354
    - 5.1 Soukromá zjevení / 355
    - 5.2 Vize / 356
    - 5.3 Sofiologie / 357
    - 5.4 Exegeze Bible a *Genese* / 358
    - 5.5 Tři božské knihy / 359
    - 5.6 Alegorie / 363
    - 5.7 Zbožštění člověka a „konání zázraků“ / 364
  6. Rosenkruciánství aneb druhý život Khunrathovy teosofie / 365
- III. Závěrem / 368

VLADIMÍR KARPENKO

Alchymické a chemické aspekty Khunrathova díla *Von hylealischen, das ist pri-materialischen catholischen, oder algemeinem natürlichen Chaos* / 350

1. Úvod / 371
2. Vývoj názorů na Khunrathovo dílo / 371
3. Svět alchymie / 372
  - 3.1 *Chaos* – úvodní poznámka / 372
  - 3.2 Rozvoj alchymie v 16. století / 373
    - 3.2.1 Nárůst podvodů v alchymii / 373
    - 3.2.2 Hnací momenty rozvoje transmutační alchymie / 373
4. Obecné rysy Khunrathovy alchymie / 375
  - 4.1 Utajování – úvodní poznámka / 375
  - 4.2 Utajování informace jako obecný princip / 375
    - 4.2.1 Formule Kraba / 375
    - 4.2.2 *Mappae clavicula* / 375
    - 4.2.3 Další způsoby utajování / 375
  - 4.3 Khunrath: příkazy utajovat znalosti / 376
  - 4.4 Alchymie jako dar Boží / 377
    - 4.4.1 Jak získat znalosti? / 378
  - 4.5 Motiv oratoře a laboratoře / 379
5. Khunrath jako alchymista / 380
  - 5.1 Alchymické teorie / 380
    - 5.1.1 Aristotelské elementy / 380
    - 5.1.2 *Quinta essentia* / 380
    - 5.1.3 Johannes de Rupescissa / 381
    - 5.1.4 Merkurosulurová teorie / 382
    - 5.1.5 Popírání možnosti alchymické transmutace: Thomas Erastus / 383

- 5.1.6 Paracelsus: tři principy / 384
  - 5.1.7 „Kořen kovů“ a představa „zrání“ kovů / 385

  - 6. *Magnesia, vitriol, antimonium* / 387
    - 6.1 *Magnesia* / 387
    - 6.2 *Vitriol* / 388
    - 6.3 *Antimonium* / 389

  - 7. Alchymická praxe / 390
    - 7.1 „Semena kovů“ / 390
    - 7.2 Vliv Slunce na „zrání“ kovů / 391
    - 7.3 *Argenteitas a aureitas* / 392
    - 7.4 Role ohně. Pece / 393
    - 7.5 Magnetické působení / 394
    - 7.6 Některé činnosti v laboratoriu / 394
      - 7.6.1 Separace stříbra a zlata sírou nebo kyselinou dusičnou / 394
      - 7.6.2 Rafinování zlata sulfidem antimonitým / 395
      - 7.6.3 Izolace zlata z cínu: příklady údajné transmutace / 395
      - 7.6.4 Další příklady oddělování drahého kovu / 396
      - 7.6.5 Čištění kyseliny dusičné pro průběžství / 396
      - 7.6.6 Universální a partikulární kámen filosofů / 397
      - 7.6.7 Vliv hvězd na alchymický proces / 398
      - 7.6.8 Příklad podvodného procesu: „práce na cinobř“ / 399
      - 7.6.9 *Turpethum minerale* / 400
      - 7.6.10 Stručný výčet průběžských metod / 400

  - 8. Khunrath a Maier / 401
    - 8.1 Maierův spis proti alchymickým podvodníkům / 401
    - 8.2 Maierova charakteristika podvodníků / 402
    - 8.3 Porovnání Khunrathova a Maierova textu / 402
    - 8.4 Zkoumání podvodnickových pomůcek / 402
    - 8.5 Rozdíl v úvodních bodech Maierova a Khunrathova textu / 403
    - 8.6 Popis podvodných technik / 403
    - 8.7 Argumentace podvodníků založená na alchymických teoriích / 404
    - 8.8 Homunkulus / 405
    - 8.9 *Aurum potabile* / 405

  - 9. Závěr / 406
- Seznam literatury / 409
- Seznam vyobrazení / 431
- Summary / 433
- Rejstřík / 445